

ἀγνοεῖται ὁ Ἀντιμακιαβέλλης τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου.

Ὁ Φρειδερίκος, ἀναβάς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Πρωσίας, ἔπραξεν ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα ἐκείνων ὅσα ἐδογματίσεν ὡς βασιλικὸς πρίγκιψ ἐν τῷ Ἀντιμακιαβέλλῃ. Ἡ σιδηρᾶ ἀνάγκη τῆς πολιτικῆς πραγματικότητος ἀνέπτυξεν εἰς αὐτὸν ἤδη θετικωτέρους ὀρίζοντας, ἀλλοίους τῶν ἰδανικῶν ἐκείνων, πρὸς τοὺς ὁποίους ἠτένιζε, καθ' ὃν χρόνον, μακρὰν τῆς τύρβης τῶν πραγμάτων διατελῶν, ἔζη ἐν τῷ Rheinsberg. Ἐπὶ τοῦ θρόνου δὲν ἦτο ἤδη ὁ φιλόσοφος μόνον, ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης, ὁ ἱστορικὸς μελετητὴς τῶν περιπετειῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου· ἦτο πρὸ παντός ὁ διάδοχος τοῦ Μεγάλου Ἐκλέκτορος, ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως ἀνέλαβε τὴν πραγμάτων πολιτικῆς, ἣν τέως ἐμίσει καὶ κατεδίκαζεν ἐν τοῖς κατὰ τοῦ Μακιαβέλλῃ φιλοσοφικοῖς αὐτοῦ ἀφορισμοῖς.

Ὁ ἰδεολόγος ἀναχωρητῆς τοῦ Rheinsberg, γενόμενος βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Μακιαβέλλῃ. Δὲν εἶνε ἀναξία μελέτης ἢ μεταμόρφωσις αὕτη, τὰ αἷτια αὐτῆς καὶ τὰ ἀποτελέσματα. Καὶ ἐν τούτῳ ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν σου διὰ τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν μου.

5'.

Φρειδερίκος ὁ Μέγας.

Δυσχερὲς νὰ φαντασθῆς ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου ἐσωτερικὴν τραγωδίαν σπαρακτικωτέραν ἐκείνης, ἣν ὑφίσταται, μεταβαίνων ἐξ ἠθικοῦ τινος κόσμου εἰς ἕτερον. Ἄν ἡ μετάβασις

αὕτη ἐπέλθη βαθμιαίως, ἀκαταναγκάστως, ἀσυνειδήτως, ἄνευ ἐσωτερικῶν ἠθικῶν σπαραγμῶν, ὅσον καὶ ἂν ταραχθῆ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἢ συνείδησις ἡμῶν, ἐπανέρχεται ὅπωςδῆποτε μετ' ὀλίγον ἢ γαλήνη ἄνευ δυσκολίας. Ὁ ἄνθρωπος λησμονεῖ τὸ παρελθὸν καὶ ἀκολουθεῖ τὴν ὁδόν, ἣν ἤδη διέγραψεν. Ἄλλ' ὅταν ἡ μετάβασις αὕτη ἐπέλθη αἰφνιδίως, ἀποτόμως, ἔνεκα ἐξωτερικοῦ καταναγκασμοῦ ἢ ἐσωτερικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ στιγμή αὕτη εἶνε ἐξόχως τραγική. Χαίρετε πόθοι, σκέψεις καὶ εἰδῶλα τοῦ παρελθόντος! Ὁ ἄνθρωπος ἐπάτησεν ἤδη ἐν μιᾷ στιγμῇ τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα τοῦ θανάτου τούτων ἰδεῶν. Νέος κόσμος ἀναπτύσσεται πρὸ αὐτοῦ, κόσμος ἄλλως διάφορος τοῦ παρελθόντος, τὸν πυλῶνα τοῦ ὁποίου διαβαίνει ἤδη, καταλιμπάνων ὀπισθεν πᾶσαν τέρψιν καὶ πᾶν χάρμα. Ἦτο νέος, καὶ αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ τὴν ἰσχυρὰν δρᾶσιν τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας· ἦτο ἀνὴρ, καὶ αἰσθάνεται ἐαυτὸν κλίνοντα ὑπὸ τὸ βάρος τῆς πείρας, τοῦ γήρατος. Μία ἡλικία καὶ μία ζωὴ ἐξηφανίσθησαν αὐθήμερον. Καὶ δὲν ὑπολείπονται ἐξ αὐτῶν ἢ τὰ ἀπεξηραμμένα ἄνθη τῶν ἀπωχημένων ἀναμνήσεων.

Καθ' ἣν ἡμέραν ὁ ἀναχωρητῆς τοῦ *Rheinsberg*, ἤδη Φρειδερίκος δεύτερος, ἐλάμβανε κατοχὴν τοῦ θρόνου τῶν πατέρων καὶ περιεβάλλετο τὸ νεαρὸν ἀλλ' ἐνδοξον βασιλείον στέμμα τῶν Χοεντζόλλερν, ὅσον καὶ ἂν ἦτο προπαρσκευασμένος εἰς τοῦτο ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ ἐκ φύσεως καὶ ἐξ ἀνατροφῆς, εὐρέθη ἀναμφιβόλως ἔναντι τραγικοῦ διλήμματος. Ὡφειλε ν' ἀκολουθήσῃ καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου τὰς ἐμπνεύσεις τῆς νεότητος, ἐμπνεύσεις ἀρυσθείσας ἐκ τῆς σπουδῆς τοῦ παρελθόντος, γαλουχηθείσας δὲ ὑπὸ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἣ εἶχε καθῆκον ν' ἀποταχθῆ παραχρῆμα τοῖς εἰδώλοις τούτοις πρὸ τῆς ζώσης πραγματικῆ-

τητος, ἥτις ἀπεκαλύπτετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ διὰ τοῦ πατρός; Βεβαίως ἐπεβάλλετο εἰς αὐτὸν τὸ καθήκον νὰ πράξῃ τὸ δεύτερον. Ἦτο ἤδη βασιλεύς, καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ βασιλέως ἦσαν πάντα διάφορα τῶν αἰσθηματικῶν τέρψεων ἐνθουσιώδους τροφίμου τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς τέχνης. Ἐν τῇ κατανοήσει τῆς τοιαύτης ἀποστολῆς ἔγκειται τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀληθοῦς πολιτικοῦ ἀνδρός. Ὁ ἐπικριτὴς τοῦ Μακιαβέλλη ἐγένετο παραχρῆμα μαθητὴς αὐτοῦ. Ὁ ὁμιλητὴς τοῦ Βολταίρου, ὁ θαυμαστὴς τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ἐγένετο ὁ αὐστηρὸς μονάρχης, οὗ ἡ θέλησις ὤφειλε νὰ εἶνε ἤδη ἡ θέλησις καὶ ὁ νόμος τῆς πρωσικῆς πολιτείας.

Ὁ ἀληθὴς πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδὲν ἕτερον ἐννοεῖ καὶ γινώσκει ἔκτος τῆς πραγματικότητος. Αὐτὸν δὲν γοητεύουσι τὰ ὄνειρα τῆς ποιήσεως, αἱ πτήσεις τῆς φιλοσοφίας, τὰ ἐκ τῶν προτέρων δόγματα τῆς ἐπιστήμης. Μίαν μόνην ἔχει μέθοδον ἐν τῇ σκέψει αὐτοῦ καὶ τῇ ἐνεργείᾳ, τὴν τῆς ἐπαγωγῆς, τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων. Οἱ αἰσθηματῖαι, οἱ φιλάνθρωποι, οἱ ἰδεολόγοι δημιουργοῦσιν αὐτοβούλως χιμαρικὸν κόσμον, ἀλλ' ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ εἰς οὐδεμίαν διατελεῖ σχέσιν πρὸς τὰ εἶδωλα τοῦ κόσμου τούτου. Αὐτὸς ἐψιθύρισε πρὸς ταῦτα τὸ αἰώνιον Χαῖρε, καὶ ἐρρίφθη μετὰ ζήλου ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς θετικῆς ἐργασίας τοῦ αἰῶνος καὶ τοῦ ἔθνους. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει οὗτος στερεῖται τῆς κοινῶς λεγομένης καρδίας. Ἡ καρδιά αὕτη εὐρίσκεται ἐντὸς τῶν διαμερισμάτων τοῦ ἐγκεφάλου, ὅστις μόνος δρᾷ καὶ ἐνεργεῖ, ἀδιαφορῶν πρὸς πᾶν τὸ μὴ συμφωνοῦν μετὰ τῶν θετικῶν δεδομένων. Δὲν διστάζει νὰ θυσιάσῃ ἐνίοτε τὰ προσφιλέστατα καὶ εὐγενέστατα τῶν αἰσθημάτων ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης, ψυχρὸς καὶ ἄτεγκτος ὡς ὁ Ρωμαῖος ἐκεῖνος, ὁ θυσιάζων τὰ τέκνα αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς πολιτείας.

Ε.Σ.Α. τ.τ.Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Διότι *salus publica est suprema lex*. Μόνον αὐτοιαῦται ἰδέαι κρατύνουσι τὰς δυνάμεις τῶν ἐθνῶν, ὧν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες εἶνε οἱ ἐμπνευσμένοι προφήται καὶ ἀπόστολοι. Οἱ ἱστορικοὶ οὗτοι ἥρωες, ἐξεταζόμενοι διὰ τοῦ μέτρου τοῦ κοινοῦ δικαίου, εἶνε βεβαίως κοινοὶ ἐγκληματῖαι, ἀλλ' ὑπέροχοι προσωπικότητες, ἐξεταζόμεναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ παγκοσμίου δικαίου.

Πλέον ἢ ἅπαξ ἐπιστώθη τοῦτο ὑπὸ τῆς ἱστορίας καὶ δὲν ὑφίσταται ἀνάγκη ἀναλυτικῶν ἀποδείξεων. Καθισταμένου ἀναντιρρήτου δόγματος, ὅτι οἱ μεγάλοι ἄνδρες ἐκπροσωποῦσι τὸ σύνολον τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῆς πατρίδος αὐτῶν, πρέπει νὰ ἐξετάζωνται οὐχὶ ὡς μεμονωμένα, ἀλλ' ὡς ἀθροιστικὰ ἄτομα. Φρειδερίκος ὁ Μέγας εἶνε εἷς τῶν ἠρώων τούτων. Ὅτε ἀνέλαβε τὸ σκῆπτρον τῶν Χοεντζόλλερν, ὁ νέος βασιλεὺς κατενόει, ὅτι ἀνέλαβε καὶ ὑποχρεώσεις, δι' ὃ καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἐν τῇ κυβερνήσει ὑπέστη οὐσιωδεστάτην ἀλλοίωσιν. Τοσοῦτον δὲ ἐπιτυχῶς παρέστησε τὸ νέον πρόσωπον, τὸ ἐπιβληθὲν αὐτῷ ὑπὸ τῶν περιστάσεων, ὥστε ἀληθῶς κατέστη εἷς τῶν ἐπιφανεστάτων τύπων τῶν ἱστορικῶν ἠρώων. Ἐκλήθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων Μέγας, ἐκλήθη Μοναδικός, κατέστη δὲ ὁ πιστότερος τύπος Γερμανοῦ πολιτικοῦ καὶ πολεμιστοῦ. Δικαίως ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐξαφανίσεως τῶν Χοενστάουφφεν, ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἐπικρατεῖ σύγχυσις καὶ χάος ἐν Γερμανίᾳ· ὑφίσταται μὲν πολιτικὴ τάξις, ἀλλ' ἐστερημένη πάσης πολιτικῆς ἐννοίας, ἔθνος διχονοοῦν, ἄνευ ἐθνικῆς συνειδήσεως, καὶ δυναστικοὶ ἡγεμόνες, μεριμνῶντες ὑπὲρ τῶν ἰδίων συμφερόντων, ἀδιαφοροῦντες δὲ παντάπασιν περὶ τῶν τοῦ λαοῦ, οὐ ἐκλήθησαν ὑπερασπισταὶ καὶ πρόμαχοι.

Ἐν τινι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ βασιλεὺς

πρέπει νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὴν σκέψιν τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἰδέα αὕτη συνοψίζει τὴν πολιτικὴν τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον, ἵνα συνεχίσῃ τὴν πολιτικὴν τοῦ Μεγάλου Ἐκλέκτορος. Ὁ ἀποστάτης ἰδεολόγος ἀνηγορεύετο βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, ἀλλ' ἡ πολιτικὴ αὕτη δύναμις, ὅσον καὶ ἂν ἦτο συμπαγῆς καὶ ἰσχυρὰ, δὲν ἦτο δύναμις πρώτης τάξεως, δυναμένη νὰ θεραπεύσῃ τὴν φιλοδοξίαν ἀνησύχου πνεύματος. Ἡγεμῶν δευτέρας τάξεως, ὄφειλε νὰ κατακτήσῃ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν ὑπέροχον θέσιν, ἣτις δίδονται τοῖς ἡγεμόσιν ἰσχυρῶν κρατῶν. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ κατέλιπε πλήρες τὸ στρατιωτικὸν ταμεῖον, ἰσοσκελῆ τὸν προϋπολογισμόν, κοινωνικὴν πειθαρχίαν καὶ πολιτικὴν ἱεραρχίαν. Ἀλλὰ τί ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ διὰ τούτων μόνον ὁ Φρειδερίκος; Πῶς ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν Πρωσίαν ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς ἀνακτοβουλίοις; Ὀλίγαι μόνον παρῆλθον δεκαετηρίδες, ἀφ' ἧς ἡμέρας εἰς πρόγονος αὐτοῦ περιεβλήθη ἐν τῇ Μητροπόλει τῆς Καινιξβέργης τὸ βασιλεῖον στέμμα· ἦτο ὀψιγενῆς ἄρα βασιλεὺς ἐν τῇ μοναρχικῇ οἰκογενεῖα τῆς Εὐρώπης· τὸ πάντων δὲ δεινότατον, ἀρχηγὸς μικροῦ καὶ πτωχοῦ κράτους, παραβαλλομένου πρὸς τὰ λοιπὰ κράτη, πρὸς ἃ διανοεῖτο νὰ ἀνταγωνισθῇ. Καὶ ἐν τούτῳ κεῖται ἡ μεγαλοφυΐα καὶ τὸ ὑπέροχον πνεῦμα τοῦ Φρειδερίκου. Φιλοσοφικῶς ἀνατραφεὶς, διετέλεσε φιλόσοφος καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀλλ' ἥλλαξε μόνον μέθοδον ἐν τῇ ἐνεργείᾳ. Ἐν ταύτῃ ἔμεινεν ὑπέροχος, ψυχρὸς τῆς πολιτικῆς ἀστρονόμος, μελετῶν τὰς σχέσεις τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τῆς Εὐρώπης, ὡς μελετᾷ ὁ ἀστρονόμος τὰς σχέσεις καὶ τὴν κίνησιν τῶν οὐρανίων σωμάτων.

Κατὰ τοῦτο ὁ Φρειδερίκος εἶνε ἀληθῶς μοναδικός, εἰς τῶν μοναδικωτέρων ἡρώων τῆς ἱστορίας. Οἱ πλείστοι τῶν ἡρώων τούτων πολικὸν ἔχουσιν ἀστέρα τῆς ἐνεργείας αὐτῶν τὴν προ-

σωπικὴν μᾶλλον φιλοδοξίαν, τὰ πάθη ἢ τι καθωρισμένον καὶ λογικὸν τοῦ λαοῦ αὐτῶν πρόγραμμα. Εἶνε ἀτομικοὶ φιλόδοξοι μᾶλλον ἢ ἔθνικοι φιλόδοξοι· μεριμνῶσι περὶ ἑαυτῶν μᾶλλον ἢ περὶ τῆς πατρίδος. Κατακτῶσιν ἵνα κατακτήσωσιν, ἵνα κορέσωσι τὰ φιλόδοξα αὐτῶν πάθη μᾶλλον ἢ ἵνα πληρώσωσι καθολικὴν ἐντολήν. Ἄν τὰ ἔθνη, εἰς ἃ ἀνήκον, ἐπωφεληθήσαν ἐπὶ μακρὸν ἢ βραχὺν χρόνον ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν αὐτῶν, οὗτοι δὲν εἶνε οἱ ἀληθῶς ὑπαίτιοι· ὀφείλουσι τοῦτο εἰς τὰς περιστάσεις, εἰς τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων ἀνάγκην. Ἄλλ' ἡ πολιτικὴ ἐργασία τοῦ Φρειδερίκου ἀπέρρευσε ἀπὸ ὑψηλοτέρας ἠθικῆς ἐννοίας· βεβαίως ἐν τῇ πραγματώσει δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει ἠθικά τινὰ δόγματα τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπινου βίου· ἀλλ' ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἀφορμὴ ἐβασίζοντο ἐπὶ εὐρυτάτων ἱστορικῶν βάσεων.

Ὁ βασιλικὸς χαρακτήρ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου ἐρμηνεύεται ἐκ τῶν πολυθρυλῆτων ρήσεων αὐτοῦ : « Ὁ βασιλεὺς πρέπει νὰ εἶνε ὁ πρῶτος θεράπων τοῦ λαοῦ. Τὰ πάντα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, οὐδὲν διὰ τοῦ λαοῦ ». Ἐν τοῖς δόγμασι τούτοις συνδυάζονται αἱ δύο ἀντίθετοι πολιτικαὶ θεωρίαι τῶν τελευταίων αἰώνων, ἡ πολιτικὴ θεωρία τῆς μοναρχίας τοῦ δεκάτου ἔκτου καὶ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, καὶ ἡ πολιτικὴ θεωρία τοῦ λαοῦ, ἡ ἀρξασμένη ἤδη σπουδαίως νὰ συζητηῖται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον τοῦ φιλοσοφικοῦ Φωτισμοῦ. Ὁ ἀναλαμβάνων νὰ συμβιάσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς μοναρχίας καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ λαοῦ, ἐπιτυγχάνων δ' ἐν τῷ συμβιβασμῷ τούτῳ, δυνατὸν ἴσως, ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, νὰ διέπραξε σφάλματά τινὰ, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν εἶνε ἀπαράμιλλος, διότι τὸ ἔργον αὐτοῦ δὲν εἶνε προσωπικὸν μόνον, ἐκλείπον μετὰ τοῦ προσώπου, ἀλλὰ πράγματι καθολικόν, ἄξιον εὐρυτέρου διαφέροντος καὶ ἀναγνωρίσεως.

Τὸ ἔργον τοῦ Φρειδερίκου ἐν Γερμανίᾳ ἀπέρρεεν ἀπὸ τοῦ χαρακτῆρος τούτου τοῦ λαϊκοῦ βασιλέως. Ὁ αἰὼν, καθ' ὃν ἐνήργει, δὲν ἦτο ἔτι ὠριμος διὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ιδεώδους αὐτοῦ τε καὶ τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους. Ἀλλ' ὡς πάντα τὰ πρωταγωνιστοῦντα πνεύματα ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἔσχε καὶ ὁ Φρειδερίκος τὴν προαίσθησιν τῆς λογικῆς ἀνάγκης καὶ τῆς μελλούσης ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου τούτου. Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ὁ γερμανικὸς κόσμος δὲν ἐκέκτητο βεβαίως πλήρη τὴν συνείδησιν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος. Αἱ ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Μεταρρυθμίσεως μεμονωμένοι ἀπόπειραι πρὸς δημιουργίαν ἐθνικῆς πολιτικῆς ἐναυάγησαν διὰ τῆς ταχείας ἐξαφανίσεως ἐκ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ιδέας ταύτης. Τοῦ Γουσταίου Ἀδόλφου ἡ ἐμφάνεια ὑπῆρξεν ἐπίσης παροδική. Ἡ δὲ Γερμανία, ἔρμαιον ἀπὸ αἰῶνων τῶν ἐμφυλίων αὐτῆς ἀγώνων καὶ τῶν ἐκ τούτων καταστροφῶν, κατέστη Μυσῶν λεία, ἀντικείμενον τῆς φιλοδοξίας ἀπλήστων γειτόνων. Ἡ ἁγία αὐτοκρατορία τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους ἦτο κατ' ὄνομα μόνον γερμανικὴ αὐτοκρατορία· οὐδεμίαν δὲ γενναίαν ἀρχὴν καὶ ιδέα οὔτε ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, οὔτε ἐν τῇ κυβερνήσει, οὔτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀντεπροσώπευε τὸ ἐθνικὸν τοῦτο ιδεῶδες διὰ τῆς προσηκούσης ἐνεργείας. Αὐτὸς ὁ Φρειδερίκος αἰσθάνεται, ὅτι προώρως ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ἡ στιγμή τῆς ἐκτελέσεως δὲν ἐσημάνθη εἰσέτι ὑπὸ τοῦ ὠρολογίου τοῦ χρόνου. Τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, λέγει πού. Καὶ ἐν τούτοις ὅποσα ἀπητοῦντο γενέσθαι, ὅποση προπαρασκευαστικὴ ἐργασία μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἐκτελέσεως! Οἱ Πρόδρομοι εἶνε ἐπίσης ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν ἀναγκαῖοι, ὅσον καὶ οἱ Μεσσίαι· οὔτε δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν οἱ δεῦτεροι ἄνευ τῶν πρώτων. Ὁ Φρειδερίκος

κατανοεῖ τοῦτο· ὁμολογεῖ δέ, ὅτι δὲν λυπεῖται, διότι ταχέως ἤλθεν εἰς τὸν κόσμον. Ταχέως διὰ τὴν γερμανικὴν ἱστορίαν· διότι οὐδείς, πρὸ καὶ μετὰ, ἐν τῷ γερμανικῷ κόσμῳ, ἐκ τῶν μεγάλων αὐτῆς χαρακτήρων, ἐκέκτητο ὅσα αὐτὸς προσόντα, οὐδείς ἠδύνατο νὰ συνδιαλλάξῃ ἐναρμονιώτερον τὴν λογικὴν τοῦ φιλοσόφου καὶ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως τοῦ θετικοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ. Πολιτικὸς καὶ στρατηγὸς ἐπίσης, ἐσκέπτετο, συνεδύαζε καὶ ἅμα ἐξετέλει. Ἡ ἐργασία δ' αὐτοῦ αὕτη ἀνεγνωρίσθη δικαίως ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὡς ἐν τῶν ἐξοχωτάτων αὐτῆς γεγονότων.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Πρωσσίας ἐν ἔτει 1740, ὅτε ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Φρειδερίκος, συνεποσοῦτο εἰς 2,240,000. Κατ' ἀριθμὸν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἡ Πρωσία ἦτο ἄρα ἡ ἐνάτη κατὰ τάξιν τῶν τότε εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Ἄλλ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ κατελίμπανεν ἀξιόμαχον, ἐν προσδοκίᾳ πολέμου, στρατὸν ἐξ ἑβδομήκοντα χιλιάδων. Φρειδερίκος ὁ Μέγας ἔγνω νὰ ἐπωφεληθῇ μετ' ὀλίγον τῆς στρατιωτικῆς ταύτης δυνάμεως. Τῷ αὐτῷ ἔτει τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀναβάσεως ἐπὶ τοῦ πρωσικοῦ θρόνου, ἀπέθνησκεν ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων Γερμανὸς αὐτοκράτωρ, Κάρολος ὁ ἕκτος. Διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐσβέν- νυτο ἡ γραμμὴ τῶν ἀρρένων διαδόχων τοῦ ἀψβουργικοῦ οἴκου, οὕτω δ' ἤρχετο εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου ἡ Μαρία Θηρεσία. Κάρολος ὁ ἕκτος ἐν ἔτει 1723, προνοῶν περὶ τῆς διαδοχῆς, εἶχε δημοσιεύσῃ νέον κληρονομικὸν νόμον, (pragmatische Sanction), ἐν ᾧ ἐκτὸς ἄλλων διατάξεων ἐπε- τρέπετο εἰς τὰ ἐκ τοῦ οἴκου τούτου θήλεα ν' ἀνέλθωσιν εἰς τὸν θρόνον ἐν περιπτώσει ἐκλείψεως τῶν ἀρρένων. Ἄλλ' εὐθύς ὡς ἡ νεαρὰ γυνὴ περιεβλήθη τὸ στέμμα, ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν αὐστριακῶν ἐπαρχιῶν τῆς μοναρχίας ὁ Ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας Κάρολος Ἀλβέρτος· ἡ δὲ Ἰσπανία καὶ ἡ Γαλλία, εἰ

καὶ εἶχον ἀναγνωρίσῃ ἤδη τὰς κληρονομικὰς διατάξεις τοῦ Καρόλου ἕκτου, ὑπεστήριξαν τὰς ἀξιώσεις τοῦ Βαυαροῦ Ἐκλέκτορος. Καὶ ἐκ τούτου ἐξερράγη ὁ περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ αὐστριακοῦ θρόνου πόλεμος.

Φρειδερίκος ὁ Δεύτερος δὲν ἐμελέτησεν, οὐδ' ἐζήτησε ν' ἀναιρέσῃ μάτην τὸν Μακιαβέλλην. Ἐνόησε παραχρῆμα ὅτι ἐπέστη κατάλληλος στιγμὴ εὐρύνσεως τοῦ μικροῦ αὐτοῦ κράτους. Παρέστη σύμμαχος τῆς Μαρίας Θηρεσίας, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐκχωρήσῃ εἰς αὐτὸν χώρας τινὰς ἐν Σιλεσίᾳ, ἅς διεξεδίκει. Αἱ προτάσεις ἀπεκρούσθησαν, ὁ δὲ Φρειδερίκος εἰσέβαλεν εἰς Σιλεσίαν. Ἡ νίκη ἔστεψε τὰ ὄπλα τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας, ἡ δὲ Μαρία Θηρεσία, ὀφείλουσα ν' ἀγωνισθῇ πρὸς ποικίλους ἐχθρούς, ἔσπευσε τῇ συμβουλῇ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τὸν Φρειδερίκον καὶ νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ ἐν ἔτει 1742 διὰ τῆς ἐν Βρεσλαυίᾳ συνθήκης τὴν Σιλεσίαν.

Τὸ διεθνὲς δίκαιον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τέλεον ἀπέρρεεν ἀπὸ τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου. Ὁ Φρειδερίκος διὰ συνθήκης ἔλαβε κτῆσιν αὐτοῦ τὴν Σιλεσίαν, ἀλλ' αἱ περιστάσεις, ὑφ' ἃς ἔλαβεν αὐτήν, ἠδύναντο νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἀνάκτησιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπληροφορεῖτο, ὅτι ἡ Μαρία Θηρεσία, σωθεῖσα διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν Οὐγγρων ἀπὸ τῆς κατ' αὐτῆς ἐπιβουλῆς, διεπραγματεύετο πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, ὑποσχεθέντα τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ ἐπὶ ἀνακτήσει τῆς Σιλεσίας. Οὕτω συνεμάχησε μετὰ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ δεκάτου πέμπτου τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Ἐκλέκτορος τῆς Βαυαρίας, διατυποῦντος ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου τῆς Γερμανίας. Κατὰ τὸν δεύτερον, ἐκ τῆς συμμαχίας ταύτης ἐκραγέντα σιλεσιακὸν πόλεμον, ὁ Φρειδερίκος ἐκράτησεν ἐν τῷ πολέμῳ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ἀποβιώσαντος τοῦ Ἐκλέκτορος τῆς Βαυαρίας, ὁ υἱὸς

αὐτοῦ ἀνεγνώρισεν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας τὸν σύζυγον τῆς Μαρίας Θηρεσίας. Ὁ Φρειδερίκος ἀνεγνώρισεν ἐπίσης τὸ νέον καθεστῶς, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐν Δρέσδῃ συνθήκης ἀνεγνώρισθη εἰς αὐτὸν ἡ ὀριστικὴ κατοχὴ τῆς Σιλεσίας.

Οὐχ ἤττον δὲν διετέλεσεν ἀμέριμνος. Ἐνόει, ὅτι ἡ Μαρία Θηρεσία δὲν ἠδύνατο νὰ συγχωρήσῃ αὐτῷ τὴν διαρκῆ κτῆσιν τῆς περιμαχίτου ἐπαρχίας, μιᾶς τῶν πλουσιωτάτων τῆς αὐτοκρατορίας. Ἀληθῶς αὕτη μετ' ὀλίγον συνεμάχει κατ' αὐτοῦ μετὰ τῆς Ρωσίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Σαξωνίας.

Ὁ Φρειδερίκος εἶχε λάβῃ γνῶσιν πρότερον τῆς συμμαχίας ταύτης· καὶ ἀμέσως συνάψας συμμαχίαν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τινὰς ἡγεμόνας τῆς Γερμανίας, εἰσέβαλεν εἰς Σαξωνίαν, ἧς τὴν πρωτεύουσαν Δρέσδην κατέλαβεν. Ἄρχεται νέος ἤδη πόλεμος, ὁ κληθεὶς Ἑπταετής.

Φρειδερίκος ὁ Μέγας ἐγένετο ὁ ἥρωας τοῦ πολέμου τούτου. Ὄφειλε ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τὰς ἰσχυροτάτας τῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης καὶ λόγῳ πλούτου καὶ λόγῳ ἀριθμοῦ. Μετὰ τινὰ χρόνον ἐστερήθη καὶ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀγγλῶν· ἀλλ' ἤκιστα ἀπεθαρρύνθη ὡς ἐκ τούτου. Ἐγκαρτέρησεν ἐν τῷ κολοσσιαίῳ ἀγῶνι, ἐπιδεικνύων ἐναλλάξ ἔξοχα πλεονεκτήματα στρατιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἀνδρός. Ἐπὶ τέλους προυκάλεσε τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν. Ἡ Ρωσία ἔτεινε μετὰ τινὰ χρόνον εἰς αὐτὸν τὴν χεῖρα· μετ' αὐτὴν δὲ καὶ ἡ Σουηδία. Νέας προσκτησάμενος ἐκ τῶν συμμαχιῶν τούτων δυνάμεις ὁ Φρειδερίκος, κατώρθωσε μετ' ἀλλεπαλλήλους νίκας νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς εἰρήνην τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν.

Ὁ Φρειδερίκος πλὴν τῆς ὀριστικῆς κτήσεως τῆς Σιλεσίας, ἧτις ἤδη πανδημῶς κατεκυρώθη αὐτῷ, οὐδὲν ἕτερον ἐκτῆσατο ἐκ τοῦ Ἑπταετοῦς τούτου πολέμου. Ἀλλ' ἡ δόξα ἔσται

ψεν αὐτόν, ὅστις κατάρθωσε νὰ ἐξέλθῃ νικητῆς, ἀγωνιζόμενος πρὸς ἅπασαν σχεδὸν τὴν τότε ἰσχυρὰν Εὐρώπην. Ἀνεγνωρίσθη ἤδη ἡ σημασία τῆς Πρωσσίας ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἐν Γερμανίᾳ. Ἐν τῷ πολυσυνθέτῳ γερμανικῷ κόσμῳ τὴν ὑπερτάτην ἐκέκτητο ἡγεμονίαν ἡ Αὐστρία· ἤδη δὲ ἡ Πρωσσία μέγα λαμβάνει κῦρος ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν γερμανικῶν πολιτειῶν. Ἐκ τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων περιστασέων, ἐναργῶς ἀπεδεικνύετο, ὅτι τὸ πάλαι ἀσήμαντον κράτος τῶν Γερμανῶν ἱπποτῶν, τὸ συσταθὲν πρὸ αἰώνων πρὸς περίθαλψιν δυστυχούντων ὁμοφύλων, μετεβλήθη ἤδη εἰς ἰσχυρὸν πολιτικὸν κράτος, ἀποστολὴν ἔχον τὴν ἐξωτερικὴν ἐκπροσώπησιν τοῦ γερμανικοῦ κόσμου. Τὸ ὀριστικὸν ἀποτέλεσμα τῆς μεταμορφώσεως ταύτης ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς Φρειδερίκον τὸν Μέγαν. Πρὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς ἱστορίας σιγῶσι τὰ πάθη καὶ ἐκλείπουσι τὰ μίση· ἀπομένει δὲ ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων γυμνὴ καὶ ἀλώβητος. Καὶ ὁ Φρειδερίκος ἀναγνωρίζεται ἤδη ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐτυμηγορίᾳ τῶν καθ' ἡμᾶς γενεῶν ὡς ὁ Γερμανός, ὁ κατ' ἐξοχὴν παρασχὼν σάρκα καὶ πρᾶγματῶσιν εἰς τὴν γερμανικὴν ἰδέαν, ἣτις τὴν μείζονα δύναμιν ἐκτήσατο ἀπὸ τῶν χρόνων αὐτοῦ χάρις εἰς τὴν πρωσικὴν δύναμιν, εἰς ἣν ὀφείλει ἐπὶ τέλους τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἀποκατάστασιν.

Μετὰ τὴν εὐτυχῇ ἔκβασιν τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου ὁ Μέγας Φρειδερίκος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὰς τέχνας τῆς εἰρήνης, εἰς τὴν διοικητικὴν, τὴν οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν διοργάνωσιν τῆς Πρωσσίας, ἣτις καθίστατο ἤδη μία τῶν πρώτων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῇ πρωτοβουλίᾳ αὐτοῦ ἐδημοσιεύετο διὰ τοῦ νομοδιδασκάλου καὶ Πρώσου ἀρχικαγγελαρίου Κοκκηίου τὸ ἐν τῶν ἀρτιωτάτων καὶ φιλοσοφικωτάτων νομοθετικῶν ἔρ-

γων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, «Project des Corporis juris Fridericiani», ὃ περ μετὰ τινα χρόνον διὰ τοῦ ἐτέρου ἀρχικαγγελαρίου von Carmer μετεσχηματίζετο εἰς «Πρωσσικὸν Δίκαιον». τὸ φιλοσοφικὸν δίκαιον τῶν τελευταίων αἰῶνων ἐτύγγανεν ἀναγνωρίσεως ἐν τῷ κώδικι τούτῳ τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευομένοις νόμοις ἀπέπνεε τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, κατίσχυον δ' αἱ μεγάλαί ἰδέαι, αἱ προκηρυχθεῖσαι κατὰ τὸν εὐγενῆ ἐκεῖνον τῆς ἀνθρωπίνης ἀνακαινίσεως πρόμαχον δέκατον ὀγδοὸν αἰῶνα, τὸν αἰῶνα τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Καντίου, τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας καὶ τῆς Κριτικῆς τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ὁ Φρειδερίκος ἐξετέλεσεν ἐν τῇ πολιτικῇ πράξει, καθ' ὅσον ἐπέτρεπε τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, ὃ τι ἐκήρυξαν οἱ μεγάλοι αὐτοῦ ἀπόστολοι. Ἀναδιωργάνωσεν ἐν πνεύματι ἐλευθερίας τὰ πανεπιστήμια καὶ τὰς ἀκαδημείας, ἐθεράπευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ προεκήρυξε τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, εἰπὼν τὸ πολυθρύλητον ἐκεῖνο, ὅτι ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ ἕκαστος δικαιούται νὰ δοξάζῃ περὶ Θεοῦ κατ' ἴδιον τρόπον.

Ὡς ηὔχετο πάντοτε, ἀπέθανεν ὡς βασιλεύς, ὅπως ἐσκέφθη καὶ ἔζησεν ὡς τοιοῦτος. Ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων ὁ γερμανικὸς κόσμος δὲν παρήγαγε χαρακτῆρα εὐγενέστερον καὶ ἰσχυρότερον. Ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἀνώτερος τοῦ Γουσταίου Ἀδόλφου ὡς ἱστορικὸς ἥρωας, ὡς ἔνοπλος προφήτης, συγκεντρῶν ἐν ἑαυτῷ μείζονα πλεονεκτήματα, ἀποτελῶν τελειότεραν σύνθεσιν. Σφοδρὸς ἐν τῇ νεότητι κριτικὸς τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Μακιαβέλλη, ἀντέγραψεν αὐτόν, ἐξαναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν βασιλικῶν αὐτοῦ καθηκόντων. Ἡ ἠθικὴ, ἡ ἐθνικὴ, ἡ διανοητικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἐνότης τῆς Γερμανίας ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν ἐργασίαν τοιούτου ἥρωας, ὃν ἐδημιούργησε καὶ ἐνέπνευσεν ἐν τῷ Φρειδερίκῳ. Διότι ὁ

μέγας άνήρ εΐνε ὄργανον καὶ ἐκτελεστὴς τῶν ἰδεῶν τῶν συγ-
χρόνων αὐτοῦ. Ἡ δὲ Γερμανία, μετὰ τὰς ἐπὶ τοσοῦτους
αἰῶνας ἐσωτερικὰς ἐπαναστάσεις καὶ καταστροφὰς παιδευ-
θεΐσα, κατενόει, ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἐθνι-
κῆς ἐνότητος θὰ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ τὴν προσήκουσαν
ἐν τῇ ἱστορίᾳ θέσιν. Ἐκτοτε ἡ Πρωσσία ἄρχεται ἐκπροσω-
ποῦσα τὰς γερμανικὰς ιδέας. Φρειδερίκος δ' ὁ Μέγας, ὁ ἔνο-
πλος ἐν Γερμανίᾳ προφήτης τοῦ δεκάτου ὀγδοοῦ αἰῶνος,
ἔθηκε τὰ θεμέλια εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς γερμανικῆς ἐνότητος,
οὗ τὸ ἐπιστέγασμα ἔμελλε νὰ τεθῆ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον
ὕφ' ἐνός τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου βασιλέως.

Ζ'

Μετὰ τὸν Μέγαν Φρειδερίκον.

Λέγεται ὅτι ὁ Σάξων κόμης Beust, ὁ γνωστὸς πρωτουργὸς
τοῦ ἐν τῇ αὐστριακῇ μοναρχίᾳ ἐν ἔτει 1866 κρατήσαντος
Δυασμοῦ, ἀμείλικτος δὲ πολέμιος τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς γερ-
μανικῆς ἐνότητος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν διπλωματικῶν αὐτοῦ
ἀγώνων κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Βερολίνου εἶπεν, ὅτι πρέπει
νὰ ἐκλίπη ἀπὸ τῆς γερμανικῆς ἱστορίας τὸ ἐπεισόδιον Φρει-
ρίκου τοῦ Δευτέρου. Διὰ τοὺς ἐχθροὺς τῆς γερμανικῆς ἐνό-
τητος ἡ ἱστορικὴ ἐμφάνεια τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου ἦτο
ἀληθῶς ἐμφάνεια Σατανᾶ, ταρασσόντος τὰ χιμαιρικὰ ὄνειρα
τῆς πολιτικῆς ὀρθοδοξίας, ἣτις ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς τοπικῆς
αὐτονομίας μικροσκοπικῶν κρατιδίων, μηδὲν κοινὸν πρὸς ἄλ-

ληλα ἐχόντων, ἢ τὰ συγγενικὰ καὶ ἀτομικὰ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν συμφέροντα. Φρειδερίκος ὁ Μέγας ἀπέδειξε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἡ Γερμανία διηρημένη δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη πράγματι ἐθνικὴν πολιτικὴν, βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἐλευθέρως ἐθνικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτονομίας. Διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐνεργείας κατεδείχθη αὐθις ἡ σημασία τῆς πραγματικῆς γερμανικῆς δυνάμεως κατόπιν ἐκλείψεων πολλῶν αἰώνων. Ὑφίστατο βεβαίως καὶ πρὸ αὐτοῦ ἡ δύναμις αὕτη, ἀλλὰ λανθάνουσα καὶ ἀνίκανος νὰ δράσῃ ἐπιτυχῶς. Διὰ τοῦ Λουθήρου ἐξεδηλώθη ἡ μία ὑπόστασις, ἡδὴ δὲ διὰ τοῦ Φρειδερίκου ἡ ἑτέρα. Ὁ πολεμικὸς ἦρωσ τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου, ὁ νομοθέτης καὶ μεταρρυθμιστὴς τοῦ νεοτεύκτου πρωσικοῦ βασιλείου, ἐκέκτητο πάντα τὰ στοιχεῖα καὶ πλεονεκτήματα τοῦ συνθετικοῦ ἀνδρός, τοῦ δυναμένου νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὑπόστασιν εἰς τὴν γερμανικὴν ἰδέαν, νὰ χρησιμοποίησῃ δ' ἐπ' ἀγαθῷ τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις. Δὲν ἀνεγνωρίσθη βεβαίως παραχρῆμα ὁ Φρειδερίκος παρὰ τῆς πατρίδος ὡς ὁ πεπρωμένος ἱστορικὸς ἀνὴρ, οὐδ' ὑπεστηρίχθη παρ' αὐτῆς ὁμοφώνως ἐν τῇ ἐθνικῇ κατὰ τῶν ξένων ἐνεργείᾳ. Ὁ πολιτικὸς αὐτοχθονισμὸς λαῶν τινῶν καὶ κυβερνήσεων ἐν Γερμανίᾳ δυσχερῶς ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῆ προεξάρχοντα τὸν ἀπόγονον ὀψιφανῶν ἡγεμόνων. Ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ μοῖρα καὶ σκοπιμότης, ὑπερτέρα οὔσα τῶν κατ' ἰδίαν συμφερόντων, εὔρεν ἐν τῷ Φρειδερίκῳ τὸν πεπρωμένον ἄνδρα, εἰς ὃν ἀνέθηκε τοῦ μεγάλου ἔργου τὴν ἐκτέλεσιν. Ὁ μοναχὸς τοῦ Eisleben ἐκήρυξε τὸν λόγον μόνον τῆς γερμανικῆς παλιγγενεσίας καὶ ἐνότητος, ἀλλ' ὁ φιλόσοφος τοῦ Sanssouci κατέστησε σάρκα τὸν λόγον τοῦτον· καὶ οἱ ἐχθροὶ δ' αὐτοῦ καὶ οἱ φίλοι δὲν δύνανται, ἢ ὁμοφώνως νὰ ὁμολογήσωσιν, ὅτι ὁ Φρειδερίκος δι' ὑπερόχου πολιτικῆς καὶ πολεμικῆς εὐφυΐας

ἔθηκε κατ' ἐξοχὴν ἄρρηκτα τὰ θεμέλια τῆς γερμανικῆς ἐνό-
τητος.

Ἡ ἱστορικὴ δράσις τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου κατέστησεν
ἰσχυρὰν τὴν Πρωσίαν ὡς μέλλον κέντρον τῆς ἐθνικῆς ἐνό-
τητος· ἀλλὰ τὰ δυναστικά συμφέροντα τῶν ἡγεμονικῶν οἴ-
κων τῆς Γερμανίας ἀντετίθεντο τέλεον πρὸς τὴν ἐνότητα
ταύτην. Ἡ εἰρήνη τῆς Βεστφαλίας εἶχε θέσῃ ὅπως δήποτε
τέρμα εἰς τὸν ἀδελφοκτόνον ἀγῶνα τῶν Γερμανῶν ἕνεκα τῶν
θρησκευτικῶν αὐτῶν ἐρίδων, ἀλλ' ἡ διαίρεσις τῶν ἀποτε-
λούντων τὴν Γερμανίαν κρατῶν καθίστη αὐτὴν ἀσθενῆ καθ'
ὀλοκλήριαν καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς φαντασιώδους
πατρίδος. Οἱ φιλόδοξοι βασιλεῖς τῆς Γαλλίας κατηρήμωσαν
πλέον ἢ ἄπαξ τὰς παρὰ τὸν Ρῆνον ἐπαρχίας, ὧν τινὰς καὶ
εἶχον κατακτήσει, ἐπὶ δὲ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἀϊδελβέργης
ἐν θριάμβῳ ἀνεστηλώθη ἡ γαλλικὴ σημαία. Ἀλλ' ἡ μεγί-
στη τῶν καταστροφῶν προήρχετο ἐξ αὐτῶν κατ' ἐξοχὴν τῶν
Γερμανῶν. Ἰδίᾳ ὁ πρῶτιστος τῶν ἐχθρῶν τῆς Γερμανίας
ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ ἐκλεκτὸς οὗτος τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκ-
κλησιαστικῶν Ἐκλεκτόρων μονάρχης, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος ἢ
μὴ βουλόμενος ν' ἀνταποκριθῆ πρὸς τὰ καθήκοντα τῆς ἀπο-
στολῆς αὐτοῦ. Ὁ τι ἰδίᾳ καθίστη κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον
αἰῶνα ἐπιβλαβῆ διὰ τὴν γερμανικὴν ἐνότητα τὴν αὐτοκρα-
τορικὴν ἀρχὴν ἦτο, ὅτι αὕτη ἦν ἀνατεθειμένη εἰς τὸν αὐ-
τριακὸν οἶκον. Ὁ οἶκος οὗτος εἶχε διπλᾶ συμφέροντα:
τὰ τοῦ αὐστριακοῦ καὶ τὰ τοῦ γερμανικοῦ· ἀλλ' ἐν τελευ-
ταία ἀποφάσει δὲν ἐδίσταζε νὰ ὑποτάξῃ ταῦτα εἰς ἐκεῖνα·
δυστυχῶς δὲ τὰ συμφέροντα ταῦτα ἦσαν συνήθως ἀντίθετα.
Πρὶν ἢ ὁ αὐστριακὸς ἡγεμὼν καταστῆ αὐτοκράτωρ τῆς Γερ-
μανίας, ἦτο ἡγεμὼν ποικιλωνύμων κρατῶν καὶ λαῶν παρα-
δόξου φυλετικοῦ ψηφοθετήματος, δημιουργηθέντος οὐχὶ ἐκ

κατακτήσεων, ἢ διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ χρόνου, ἀλλ' ἐξ ἐπιγαμιῶν.

Bella gerant alii, tu, felix Austria, nube.

Οἱ ἡγεμόνες τῆς Αὐστρίας ἦσαν ἐξ ἴσου Γερμανοί, ὅσον ἦσαν καὶ Μαγιάροι, καὶ Τσέχοι, καὶ Κροάται. Διεξεδίκουν ἔναντι τῆς Γερμανίας τὴν ἐγωϊστικὴν ἐκείνην πολιτικὴν τοῦ ἀψβουργικοῦ οἴκου, ἣτις χαρακτηρίζει αὐτὸν μέχρι τῆς σήμερον. Ἀφωσιωμένος ἀνὴρ εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ οἴκου τούτου εἶπε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τόδε τὸ χαρακτηριστικόν: « Ὁ αὐστριακὸς οἶκος μόνον ἡγεμὼν ἢ ἐχθρὸς τοῦ γερμανικοῦ κράτους δύναται νὰ εἶνε ». Ἐνταῦθα κεῖται ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς ἐν Γερμανίᾳ. Ἡ Αὐστρία ἠκιστα ἐφιλοδόξει νὰ καταστῇ ἡ κεντρικὴ δύναμις τῆς γερμανικῆς ἐνότητος, καταλιποῦσα ἐπὶ τέλους τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἐνότητος ταύτης εἰς τὸ νεαρὸν βασίλειον τῆς Πρωσσίας.

Ἄν ἡ κατὰ τὸ ἥμισυ γερμανικὴ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀλλόφυλος αὐστριακὴ μοναρχία παρενέβαλλε προσκόμματα εἰς τὴν κραταίωσιν τοῦ αἰσθήματος τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, ὑπὲρ ἧς μετὰ τόσης ἐπιτυχίας εἰργάζετο ἡ Πρωσσία, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συντελέσωσιν εἰς τοῦτο οἱ πολυάριθμοι μικροσκοπικοὶ ἡγεμόνες τοῦ ἀγίου γερμανικοῦ κράτους. Πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης διὰ τῆς Μοναρχίας ἡ ἐθνικὴ ἐνότης τῶν διαφόρων λαῶν εἶχεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου τελεσθῆ, μόνη δ' ἡ Γερμανία ἀπετέλει ἐξαιρέσιν. Ἡ πολιτικὴ τοῦ οἴκου ἐξεμηδένιζε τὴν πολιτικὴν τοῦ ἔθνους, ἡ δὲ πολιτικὴ αὕτη περιστρέφετο περὶ τὰ μικρὰ συμφέροντα ἡγεμονίσκων, ἀλληλομαχούντων ἔνεκα εὐτελοῦς τεμαχίου γῆς. Οὐδεὶς ἦτο ἱκανός, οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ, οὔτε ὁ λαός, νὰ περιορίσῃ τὴν ἀναρχικὴν ταύτην

ἀκολασίαν, τὸν αὐτοχθονισμόν τοῦτον τῶν τοπικῶν δυναστῶν, οὐ ἔνεκα ἦτο ἀκατόρθωτος ἡ ἐθνικὴ ἐνότης καὶ αὐτονομία.

Εὐτυχῶς διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὁ αὐτοχθονισμὸς οὗτος εἶχε τὴν εὐτυχῆ αὐτοῦ ὄψιν. Ἡξίου ἡ μοναρχία τῶν Ἀψβούργων νὰ ἡγῆται τῆς Γερμανίας, ἡκιστα ἐν τούτοις διεφέρετο περὶ τῶν γερμανικῶν συμφερόντων. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπεδείκνυτο ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἐν τε τῇ ἐσωτερικῇ καὶ τῇ ἐξωτερικῇ αὐτῆς πολιτικῇ ἢ αὐστριακῇ μοναρχίᾳ εἰργάζετο ἐπὶ προφανεῖ ζημίᾳ τῆς Γερμανίας· τὸ δὲ λυπηρότατον, Γερμανοὶ ἡγεμόνες καὶ ἀνώτατοι τῆς αὐτοκρατορίας Ἐκλέκτορες δὲν ἐδίσταζον νὰ καθιστῶνται ὄργανα τῆς ἀνθεθνικῆς ταύτης πολιτικῆς. Κυρίως εἰπεῖν γερμανικὸν ἔθνος, γερμανικὴ πατρίς δὲν ὑπῆρχε πράγματι ἐν τῇ δυστυχεῖ ταύτῃ ἱστορικῇ περιόδῳ. Τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα τῆς ἁγίας αὐτοκρατορίας, ὁ ἀρχικαγκελάριος, ἄλλοτε περιφανῆς ἐκδήλωσις τῶν γερμανικῶν παραδόσεων, καθίσταται ἤδη ἔρμαιον τῶν αὐστριακῶν συμφερόντων. Εὐτυχῶς ὁ αὐτοχθονισμὸς τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, ὁσημέραι ἀναπτυσσόμενος ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ τοῦ ἔθνους, περιέσωσε ράκη τινὰ τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς συνειδήσεως τοῦ τόπου. Πρὸ τῆς πολιτικῆς τῆς αὐστριακῆς μοναρχίας, ἀγνοούσης τέλεον τὴν γερμανικὴν πατρίδα, ἡ τοπικὴ πολιτικὴ τῶν μικροσκοπικῶν ἡγεμόνων ἦτο ὅπως δήποτε ποιά τις διαμαρτύρησις. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοπικὴ αὕτη πολιτικὴ δὲν κατώρθου νὰ ἐμφυσῆσῃ ζωὴν τινὰ καὶ σφρῖγος εἰς τὴν συνείδησιν τῆς πατρίδος, εἰς τὴν ἐξέγερσιν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος. Ἡ παλαιὰ Ἀγία Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους ὑφίστατο πράγματι κατὰ παράδοσιν μόνον· ὑφίστατο ἐν ταῖς τυπικαῖς στέψεσι τῶν αὐτοκρατόρων, αἵτινες ἐτελοῦντο ἐν Φραγκοφορτίῳ μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς πομπῆς καὶ ἐπισημότητος, ἀλλ' ἄνευ ἐθνικῆς

συμμετοχῆς. Αἱ ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει ἐκάστου νέου αὐτοκράτορος ἑορταί ἦσαν αὐστριακαὶ καθ' ὀλοκληρίαν, αὐλικάι, τυπικάι μόνον, οὐχὶ λαϊκάι. Οὐαὶ δὲ εἰς τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ὅστις ἀπολέσῃ ἐπὶ τοσοῦτον τὸ αἶσθημα τῆς ἐθνικῆς ἀτομικότητος καὶ αὐτονομίας, καὶ οὐ ἡ ποικίλη ἐνέργεια ἀπορροφηθῇ ἐν τῇ ἐγωϊστικῇ καὶ ὑπὸ προσωπικῶν ἐλατηρίων μόνον ἀγομένη ἐνεργείᾳ ὀλίγων προσώπων, μιᾶς τάξεως, οἷας δῆποτε αὕτη καὶ ἂν ἐπιδεικνύη περγαμηνὰς ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ δικαιωμάτων!

Ὁ γερμανικὸς κόσμος ἔμελλε νὰ περιπλανηθῇ ἐπὶ τινα ἔτι χρόνον *nella selva oscura*, ἐν ταῖς ἀδιεξιτήτοις ταύταις ἀτραποῖς, ἐντὸς τῶν ὁποίων μάτην ἀπὸ αἰώνων ἐζήτει τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀποκάλυψιν καὶ ἀποστολήν. Διετέλει ἐν ἀπαισιωτάτῳ ἱστορικῷ μυστικισμῷ, ἐν θεοληπτικῇ καταστάσει, ἧς ἐκδήλωσις ἦσαν τὰ φιλοσοφικὰ παραληρήματα τοῦ Ἰακώβου Böhme. Πότε θὰ λήξῃ τὸ θλιβερὸν τοῦτο δράμα τῶν γερμανικῶν παθῶν! Πότε ἡ πατρίς Ἀλβέρτου τοῦ Μεγάλου, τοῦ Λουθήρου, τοῦ Κοπερνίκου θὰ ἐνωτισθῇ τὸ παράκλητον αὐτῆς ἱστορικὸν κήρυγμα, τὸ προωρισμένον νὰ ἐξεγείρῃ ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν κευθμώνων τοὺς κεκοιμημένους, νὰ ἀνοίξῃ διὰ τῆς μαγικῆς αὐτοῦ ἐπώδου τὸ σπήλαιον τοῦ Κυφφχάουζερ καὶ νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Λάζαρον τῆς γερμανικῆς φυλῆς τὸ ποθητὸν περιπάτει!

Ἡ ἐθνικὴ ἐργασία ἐτελεῖτο ἐν τούτοις λανθανόντως ἤδη. Ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, καθ' ὃν τῇ πρωτοβουλίᾳ φιλομούσων ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἡγεμόνων ἰδρύθησαν ἀλληλοδιαδόχως οὐκ ὀλίγα ἐν Γερμανίᾳ πανεπιστήμια, μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου, καθ' ὃν ἐξεδηλώθη ἡ νέα κοσμοϊστορικὴ περίοδος τοῦ Φωτισμοῦ, ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη πλέον ἢ ἅπαξ κατέδειξε τὴν σημασίαν αὐτῆς καὶ τὴν ὠφέλειαν ἐν τῇ

ἐθνικῇ μορφώσει καὶ ἀναπτύξει. Βεβαίως κατ' ἀρχὰς οὔτε τὴν δύναμιν ἐκέκτητο, οὔτε τὴν τόλμην νὰ προβῆ εἰς τὴν ἔρευναν νέων πνευματικῶν ὀριζόντων, ὅπως κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνας, μετὰ τὴν μεγάλην ἀνακαίνισιν, ἣν ἔσχε διὰ τοῦ καγγελλαρίου Βάκωνος ἡ ἐπιστήμη, καταδειχθεῖσα δύναμις, ὡς αὐτὸς οὗτος ἐχαρακτήρισεν αὐτήν: Knowledge is power. Φέρουσα τὰς βαρείας πέδας τῆς σχολαστικῆς μεθόδου, μὴ δυναμένη νὰ διαρρήξῃ τὰς ἑπτὰ σφραγίδας τοῦ μυστηριώδους βιβλίου τῆς ἀληθείας, ἀφ' οὗ ἔμελλον ν' ἀνατείνωσιν αἱ μαρμαρυγαὶ τῆς νέας ἐθνικῆς ζωῆς, ἔτι δὲ μᾶλλον μὴ τολμῶσα νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ ἀπόλυτον κῦρος τοῦ Αὐτοῦ ἔφα τοῦ παγκοσμίου σοφοῦ τοῦ μέσου αἰῶνος, ἀπεδέχετο τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας τὰ θέσφατα ὡς χρησμοὺς ἀνεπιδέκτους πάσης συζητήσεως καὶ ἐρεύνης. Ὁ μέσος αἰὼν εἶνε θρίαμβος τολμηροτάτου μυστικισμοῦ, οὗτος δὲ ὁ μυστικισμὸς τυγχάνει τὸ ἀπόκρυφον ρῆμα τῆς ἐπιστήμης, ἣτις δὲν φέρει ἔτι ἐθνικὸν χαρακτῆρα. Τὸ γερμανικὸν πανεπιστήμιον ἐπομένως ἀδυνατεῖ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Μόνον δὲ ἐπὶ τῶν θυελλωδῶν χρόνων τῆς Μεταρρυθμίσεως διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ Μελάγχθονος καὶ τοῦ Λουθήρου ἀρχεται ἀποκαλυπτομένη ἡ ἰδέα τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ὑπὸ τοὺς οἰωνοὺς τῆς ἀρχαίας σοφίας. Ἀναφαίνονται τότε οἱ Humanisten, λόγιοι συγχρόνως καὶ Γερμανοί, ἐξεγείρουσι τὰ ἀνθρώπινα ιδεώδη, ἀλλ' ἡ ἰδέα τῆς γερμανικῆς πατρίδος δὲν εἶνε ἔτι καθαρὰ καὶ πλήρης. Ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸν δέκατον ὀγδοὸν αἰῶνα ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη λαμβάνει καθαρώτερον χαρακτῆρα.

Εἰς τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ Γροτίου, Σαμουήλ ὁ Πουφενδόρφιος, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Βερωναίου τινός, *Severinus de Monzambano*, ἐν συγγράμματι *de Statu imperii*

Germanici, οὐ περι-τάς 300,000 ἀντιτύπων διεδόθησαν ἀνά τὴν Γερμανίαν, ἀναλύει μετὰ τόλμης ἐπιστήμονος ἅμα καὶ ἐλευθερόφρονος τὸ γερμανικὸν καθεστῶς τῆς ἀγίας αὐτοκρατορίας. Εἶνε ἀπαράμιλλος πολιτικὴ συγγραφή τὸ βιβλίον τοῦτο, ὑποβάλλει εἰς ἔρευναν τοὺς καθεστῶτας θεσμούς· ἀποκαλύπτει τὴν ἀληθῆ φύσιν τοῦ γερμανικοῦ κράτους, ἀλλ' ἅμα καὶ μαρτυρεῖ, ὅτι ἐν τοῖς γερμανικοῖς πανεπιστημίοις ἡ ἐπιστήμη λαμβάνει ὀσημέραι καθαρῶς γερμανικὸν χαρακτῆρα, διεκδικοῦσα ἐθνικὴν ἀποστολήν. Ἀναγνωρίζεται ἡ ἀτομικότης τοῦ ἀνθρώπου, τὸ δὲ δόγμα τῆς ἀποκαλύψεως καταδικάζεται ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, καθισταμένη πρᾶγματι ἀνθρωπίνῃ. Ἔτι δὲ μᾶλλον καταδηλοῦται ὁ γερμανικὸς ἐθνισμὸς τῆς ἐπιστήμης, ὅτε ὁ διάδοχος τοῦ Πουφενδορφίου Χριστιανὸς Θωμάζιος, ἀποπειρώμενος νὰ συνδυάσῃ τὴν ἐπιστήμην μετὰ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων, νὰ καταστήσῃ αὐτὴν δημιουργικὴν δύναμιν ἐν τῇ σκέψει καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ λαοῦ, συλλαμβάνει τὴν ἀνήκουστον τέως ἀπόφασιν νὰ δημοσιεύσῃ τὸ βιβλίον αὐτοῦ εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν ἀντὶ τῆς τέως παγκοσμίου θεωρουμένης λατινικῆς. Ὁ Χριστιανὸς Θωμάζιος ἦτο ὁ πρῶτος ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ καὶ τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ κρατοῦντος ποινικοῦ κώδικος, ὁ ἀληθὴς πρόδρομος τῶν μεγάλων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος φιλανθρώπων, τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Βεκκαρίου. Ὅπως ὁ Πουφενδόρφιος, οὕτω καὶ ὁ Θωμάζιος ἐξήσκησεν ἰδιάζουσαν ἐπιρροὴν ἐν Γερμανίᾳ διὰ τῆς ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἑδρας διδασκαλίας. Ἄλλ' ἡ διδασκαλία αὕτη ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν μόνον κορυφῶν, ἐπὶ τῆς ἐπιλέκτου τάξεως τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους. Τὸ λοιπὸν ἔστερεῖτο ἔτι τῆς ἐσωτερικῆς ἐμπνεύσεως καὶ ἰσχύος, δι' ἧς ἐπιτυγχάνονται καὶ πραγματοποιοῦνται ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐθνῶν αἱ μεγάλαι ἰδίαί. Αἱ καταστροφαι τοῦ Τρια-

κονταετούς πολέμου κατέλιπον βαθύτατα ἕχνη ἐν Γερμανίᾳ, ἅτινα δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξαλειφθῶσι διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ὀλίγων ἐτῶν διδασκαλίας. Ἀλλά, παρὰ ταῦτα τὰ ἱστορικὰ προσκόμματα, ἡ ἐπιστήμη ἄρχεται ἀναλαμβάνουσα τὸ ὑπέροχον ἐκεῖνο κράτος, τὸ προσῆκον αὐτῇ ἐν πάσῃ πεπολιτισμένη κοινωσίᾳ. Καὶ εἶνε γέννημα καὶ θρέμμα ἡ σύνθεσις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ γερμανικοῦ πανεπιστημίου ὁ Λεϊβνίτιος, ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος, ὁ ἐπιβαλὼν τὴν φιλοσοφικὴν αὐτοῦ αὐθεντίαν ἐντὸς καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Γερμανίας ἐπὶ λαῶν καὶ κυβερνήσεων.

Διὰ τὴν Γερμανίαν τῆς περιόδου ταύτης ἡ ἐπιστήμη εἶνε ἡ μυστικὴ τροφός, διὰ τῆς ἐργασίας τῆς ὁποίας θέλει ἐξέλθῃ ὅσον οὔπω ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς ἡ παράκλητος ἰδέα τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως καὶ αὐτονομίας. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς ἐξελίξεως δὲν παρίσταται φέρουσα αὐστηρῶς ἐθνικὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀποκαλύπτεται καὶ ἀναπτύσσεται, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἡ δρᾶσις αὐτῆς μεταμορφοῦται ἐπὶ τὸ ἐθνικώτερον. Πρὶν ἢ ἡ Γερμανία τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος, ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης γαλουχηθεῖσα καὶ ἀνατραφεῖσα, κατανοήσῃ τὰ ἐθνικὰ αὐτῆς καθήκοντα, περιεπλανήθη ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τῷ λαβυρίνθῳ τοῦ ἀπολύτου ἱστορικοῦ πανθεισμοῦ, ὅστις ἐν τῇ πραγματικῇ γλώσσῃ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καλεῖται *Κοσμοπολιτισμός*. Ὁ κοσμοπολιτισμὸς οὗτος ἀνεβίβασε τὸ γερμανικὸν πνεῦμα εἰς τὰς αἰθριωτάτας τοῦ ἰδανισμοῦ σφαίρας, ἀλλ' ἐκ τοῦ θάμβους, ὃ περ ὑπέστη ἐκ τῆς λάμψεως τοῦ αἰθρίου τούτου φωτός, ἐπελάθετο ἐπὶ τινὰ χρόνον τῆς στενῆς σφαίρας τῆς πατρίδος. Ἐν τούτοις ἡ ὄθησις ἐδόθη ἤδη. Ὁ μυστικὸς ἥλιος διέλυσε τὰ σκότη, ἰλαρὸν δὲ φῶς ἐπέτειλεν ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Ἐμπεπλησμένη ταιούτου

φωτός, εἰσέρχεται ἤδη ἡ Γερμανία εἰς τὸν νέον τῶν ἱστορικῶν αὐτῆς τυχῶν κόσμον, ἐφ' οὗ ἀντανακλῶνται τὰ μεγάλα ὀνόματα τοῦ Βίγκελμανν καὶ τοῦ Λέσσιγκ, τοῦ Καντίου καὶ τοῦ Ἐγέλου, τοῦ Γκαίτου καὶ τοῦ Σχιλλέρου. Ἐπέρχεται ἀναμφιβόλως ὑπό τινα ἔποψιν περίοδος ἀντιφάσεων, ἀντινομιῶν, ἀγῶνων πνευματικῆς συγχύσεως. Ἄλλ' ἐν τῷ συνόλῳ, ὑπὸ τὸ φωτεινὸν πνεῦμα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐρεύνης, καταπληκτικὴ διεξάγεται ἐργασία. Λαμβάνει αὕτη, τὸ εἶπον ἤδη, κοσμοπολιτικὸν κατὰ πρῶτον χαρακτῆρα, ἀλλ' ἐν τῇ δι' αὐτῆς ἐξεγέρσει τοῦ λαϊκοῦ πνεύματος πέπρωται μετ' ὀλίγον νὰ ἐξεγερθῇ ἀποκαλυπτομένη καὶ ἡ πραγματικὴ ἐθνικὴ συνείδησις καὶ ἰδέα.

Ὁ δέκατος ὄγδος αἰὼν βαίνει ἤδη πρὸς τὴν δύσιν αὐτοῦ· ἡ δὲ ἱστορία ἀνακοινοῖ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης τὸ ἐωθινὸν ἐγερτήριον τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

Η'.

Ἡ Διάλυσις τῆς Αὐτοκρατορίας.

Τελευτῶντος τοῦ δεκάτου ὄγδου αἰῶνος, πᾶσα πολιτικὴ ἐργασία εἶχεν ἐκλίπη σχεδὸν ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ βίου τῆς Γερμανίας. Προμηνύονται μακρόθεν αἱ ἡμέραι τῆς ἐπικειμένης διαλύσεως τῆς ἱστορικῆς τάξεως, ἥτις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Καρόλου διὰ ποικίλων μεταμορφώσεων καὶ περιπετειῶν ἐξηκολούθησεν ἐπὶ ὀλόκληρον χιλιετη-